

Sto in eno leto staro »sporočilo« Leopolda Hufnagla

Marko ACCETTO*

Podoba sedanjih kočevskih gozdov je neločljivo povezana z delom razumnika in pronicljivega gozdarskega strokovnjaka, enega najvidnejših, kar jih je delovalo pri nas, doktorja pravnih ved Leopolda Hufnagla. Zahvala za današnje stanje kočevskih gozdov gre tudi tistim, ki so mu zaupali delo in raziskave in vanj verovali.

To, kar pomeni Josip Ressel za razgozdeni kras, to in morda še več pomeni Leopold Hufnagl za ogozdeni Visoki kras.

Prvi gospodarski načrt za takratne gozdove v lasti družine Auersperg je sestavil v štirih delih (Hufnagl 1892, 1894). V njih, v bistvu pa na nekaj straneh, je s postavljenimi cilji, izbiro prebiralnega gospodarjenja in izvirnimi dendrometrijskimi metodami tako presegal takratni čas, da ga lahko občudujemo še danes. Med vsemi elaborati ima drugi del »Wirtschaftsplan der Betriebsklasse I. Göttenitzer Gebirge« (Hufnagl 1892) zagotovo posebno mesto, saj se je zaradi dveh opomb na straneh 117 in 149 (ibid.), ki so jih strokovnjaki izvajali, ohranila podoba takratnih gozdov do današnjih dni.

Hufnaglovo delo, zlasti pa njegova življenjska pot, žal, še nista v celoti raziskana. Pri tem nimam namena niti nisem poklican, da bi zapolnil to vrzel. Opozoril bi le na odstavek iz že citiranega dela (Hufnagl 1892), ki me je posebej pritegnil.

V njem je na strani 50 med drugim zapisal: »Die Fichte such dort, wo sie in unserem Gebiete natürlich auftritt, die felsigsten Bodenstellen, wohin ihr die Buche nicht gerne folgt; hier kommt sie in schwacher Mischung mit Tanne und Aspe am häufigsten vor, doch findet sie sich vereinzelt überall, wo die Felsen zu Tage treten.«

Če k temu dodamo še v Hufnaglovih oddelčnih opisih gozdov s Fi označeno smreko, pri čemer je vneseno smreko v opombah ali pri opisu sestojev posebej označeval (kultivierte Fichte, Fichtenkultur, Kultur, Stangenholz in pod.), potem je pred nami dokaj natančna podoba tedanje razširjenosti samonikle smreke na Kočevskem. Prisotna je bila torej v vseh tedanjih revirjih (Karlhütten = Glažuta, Merleinsrauth = Podpreska, Eben = Ravne in Masern = Grčarice), ki so bili vključeni v enoto »Goteniško pogorje«, to je v območjih Goteniške, Borovške in Velike gore. Najpogostejše se je pojavljala skupaj z jelko in trepetliko v združbi *Abieti-Piceetum dinaricum* Zupančič 1976 mscr. (Zupančič 1976 in lit., 1980), (s soavtorjem dr. M. Zupančičem jo bova v kratkem predstavila v Razpravah SAZU) in v nižjih nadmorskih višinah njej podobni asociaciji, nadalje na rastiščih združb *Neckero-Abietetum* Treg. 1962 in *Abieti-Fagetum* din. (Treg. 1957) em. Puncer 1980 *adenostyletosum glabrae* Puncer 1980, posamič pa na vseh drugih bolj skalnatih rastiščih jelovo-bukovih gozdov.

Pri prvih meritvah (ocenah) lesne zaloge (Hufnagl 1892) je bil delež tedaj še v dobršni meri samonikle smreke v enoti »Goteniško pogorje« 5%, v posamičnih revirjih pa naslednji: Glažuta 6%, Podpreska 5%, Ravne 3% in Grčarice 3%.

Kolikor sem mogel ugotoviti, raste samonikla smreka v vseh omenjenih fitocenozah še danes. Njen delež se je glede na trajne sečnje iglavcev zaradi stalnega povpraševanja po njih verjetno zmanjšal. V današnjem času odkazana drevesa samonikle smreke kažejo, da se bo njen delež zmanjševal še naprej.

Samoniklim smrekam Hufnagl ni posvetil večje pozornosti, ni pa jih prezrl, kar ugotavljamo iz njegovih opomb v opisih gozdov

* Dr. M. A., dipl. inž. gozd., Biološki inštitut Jovana Hadžija ZRC SAZU, 61000 Ljubljana, Novi trg 5, SLO

(Hufnagl 1892: 124): »... gegen den Rücken häufiger tiefästige überständige Fichten«.

Pri proučevanju fitocenoze jelke in smreke v Goteniškem pogorju ni bilo težko ugotoviti, da gre za smreko posebnega habitusa, ki se kaže v naslednjih, na oko vidnih znakih. Dokaj ozka in globoka krošnja, razmeroma tenke veje, ki v spodnji polovici debla vise pod ostrim kotom navzdol, da ga ponekod skoraj objemajo. Po tej lastnosti, ki je vidna že pri mlajšem drevju, spominja celo na omoriko. Nadalje ima bogato razvit površinski koreninski pletež. Pri starih smrekah je izrazita vzdolžna razpokanost lubja, ki je v primerjavi z lubjem pri nas sajene smreke tudi debelejša.

Gornjemu opisu ustreza smreka na podobnih rastiščih smrečij v Gorskem Kotarju in na Velebitu.

Je ekološko zelo plastična vrsta. Raste na manj produktivnih skalnatih in skeletnih do produktivnejših, reliefno umirjenih rastiščih. Na najbolj skalnatih rastiščih toplih leg ima pionirske lastnosti. Na relativno boljših rastiščih jelovo-bukovih gozdov je iskana gospodarska vrsta. Tod doseže premere skoraj enega metra in po novejših meritvah višine do 50 m (Bončina 1992).

Štetje letnic na dveh starih smrekovih panjih pod Goteniškim Snežnikom in enim v Borovski gori v asociaciji jelke in smreke, je pokazalo starost okoli 320 oziroma 350 in v tretjem primeru nad 400 let. Na najbolj skalnatih rastiščih je izredno počasne rasti. Les je zaradi teh lastnosti izredne kakovosti in ima zato veliko vrednost. To potrjujejo tudi prve tehnološke raziskave te vrste v gozdnogospodarski enoti Draga (Torelli 1992 in Bončina 1992).

Značilen primerek samonikle smreke nad Goteniško koliševko (foto: Marko Accetto)

Razen skopih omemb o posamični (Kozler 1955, Figar 1961, Konečnik et al. 1981) oziroma minimalni primesi avtohtone smreke (Rupnik 1985 in dr.) in domnev o njenem avtohtonem poreklu v novejših delih (Bončina 1992), so bile omenjene ugotovitve Hufnagla (1892) v splošnem prezrte. Prav tako tudi v delih, ki so obravnavala vegetacijo ožjega kočevskega prostora.

Omenjeno smrečje in v njem samonikla smreka, ki se najbolj pogosto pojavljata v najvišjih in najbolj skalnatih območjih zahodne Kočevske, sta pomembna tudi s stališča ohranitve velikega divjega petelina (*Tetrao urogallus*). Rastišča te fitocenozo so ponekod sestavni del rastišč te živalske vrste, zlasti v hladnih legah. Poleg same smreke, ki ima za divjega petelina v naših razmerah verjetno enak pomen, kot ga ima bor v borealnih gozdovih Severne Evrope, rastejo v njej številne prehransko pomembne in bogato razvite grmovnice kot so: *Ribes alpinum*, *Vaccinium myrtillus*, *Rubus idaeus*, *Sorbus aucuparia* in dr.

Verjetno so se prav zaradi omenjenih in drugih podobno pomembnih dejavnikov v zahodnem delu Kočevske ohranile tudi relativno dokaj številčne populacije te vrste.

Zato bi morali povsod iz gospodarjenja izločiti vsa rastišča omenjenega smrečja, ki že po svojih naravnih lastnostih spadajo v sklop varovalnih gozdov. Vse dotlej, dokler ne bomo zavestno začeli naravno razširjati samoniklo smreko, bi morala biti ta začasno zaščitena tudi na drugih rastiščih gospodarskih gozdov.

Samonikla smreka na Kočevskem je vsestransko pomembna graditeljica ali sograditeljica številnih združb in zagotovo edinstven naravni spomenik. Kar neverjetno je, da smo jo začeli proučevati šele pred nekaj leti oziroma dobrih sto let za tem, ko je bila

njena razširjenost na Kočevskem že opisana.

Človek se ob taki ugotovitvi nehoti vpraša, če nismo slovenski gozdarji doslej preveč energije namenili organizaciji najrazličnejših sestankov in srečanj, premalo pa proučevanju slovenskih naravnih spomenikov.

VIRI

1. Bončina, A., 1992: Struktura in rast prebiralnega dinarskega jelovo-bukovega gozda. Mag. delo., Biotehniška fakulteta, 113 str.
2. Figar, M., 1961: Ureditveni načrt za Gozdnogospodarsko enoto Ravne, 1961–1971, Posestvo »Snežnik«, Kočevska Reka.
3. Hufnagl, L. 1892: Wirtschaftsplan der Betriebsklasse I. Göttenitzer Gebirge, Gottschee.
4. Hufnagl, L. 1894: Allgemeiner Teil der Wirtschaftspläne der Herrschaft – Gottschee.
5. Konečnik, J. et al. 1981: Gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarske enote Draga, 1981–1990, Kočevje.
6. Kozler, O., 1955: Gozdnogospodarski načrt za urejevalno enoto Podpreska. Kapitalni gozdovi, 1955–1964, Kočevje.
7. Puncer, I., Zupančič, M., 1971: Vegetacijska in rastiščna analiza območja posestva »Snežnik«, Kočevska Reka. Inštitut za biologijo SAZU, Ljubljana.
8. Puncer, I., 1980: Dinarski jelovo-bukovi gozdovi na Kočevskem. SAZU, razpr. prir. med. vede, Razprave 22, 6: 401–561.
9. Rupnik, J., 1985: Gozdnogospodarski načrt GGE Ravne, 1985–1994, »Snežnik«, Kočevska Reka.
10. Zupančič, M., 1976: Smrekovi gozdovi v mrzliščih Dinarskega gorstva Slovenije. Diss., Priloge (in lit.).
11. Zupančič, M., 1980: Smrekovi gozdovi v mrzliščih Dinarskega gorstva Slovenije. SAZU, razr. za prir. vede, Dela 24, 7, 262 str.
12. Wraber, M. et al., 1965: Gozdnogojitveni elaborat za območje KGP Kočevje, gospodarska enota Podpreska. Inšt. za biol. SAZU, 110 str.
13. Wraber, M. et al., 1965: Gozdnogojitveni elaborat za območje KGP Kočevje, gospodarska enota Grčarice. Inštitut za biologijo SAZU, 113 str.